

FEEDBACK PÅ SKRIFTLIGHED I DANSKUNDER- VISNINGEN

Vidensnotat til grundskolen

A

B

E

Indhold

3 Feedback på skriftlighed har stor effekt på elevernes læring

6 Feedbackens fokus og indhold

1. Giv feedback på tekstens makroniveau
2. Giv konkret og eksplicit feedback
3. Foretag en afvejning mellem det positive og det negative, især i de små klasser

10 Tidspunkt for feedback

4. Giv feedback undervejs i elevens skriveproces
5. Giv feedback kontinuerligt og rutinemæssigt

12 Betydningen af afsender og modtager af feedback

6. Inddrag de ældste elever i feedbackprocessen
7. Hvis eleverne skal give hinanden feedback, så stilladsér dem grundigt før start
8. Brug dine kolleger til at udvikle din feedbackkompetence

Viden Om feedback Vidensnotat

© 2019 Børne- og Undervisningsministeriet, Deloitte og Professionshøjskolen Absalon
Citat med kildeangivelse er tilladt

Design: AFTER NOON
Illustrationer: AFTER NOON
Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på www.emu.dk

Feedback på skriftlighed har stor effekt – når den er konkret, kommer undervejs og fokuserer på det rigtige i elevens tekst

Feedback er en helt central del af skolens undervisning. Vi ved i dag, at feedback har en stor effekt på elevers læring, men vi ved også, at ikke al feedback virker lige godt. Feedback skal komme på det rigtige tidspunkt og med det rigtige fokus, hvis den skal rykke på elevernes faglige udvikling. I dette vidensnotat kan du læse om, hvad forskningen siger om god feedback på skriftlighed i danskundervisningen.

Feedback er en anerkendt og effektiv måde at understøtte elevers læring på. Det ved vi fra talrige undersøgelser og forskningsprojekter såvel som større metastudier. De fleste lærere har også en praksiserfaring, der understøtter den viden, vi har fra forskningen om feedback i undervisningen.^{5, 26, 28} Selvom arbejdet med udviklingen af elevens skrivekompetencer i høj grad ligger i danskfaget, så spiller skrivekompetencer også en stor rolle i andre fag. Derfor vil det også være relevant for andre faglærere end dansklærere at læse dette vidensnotat.

Feedback er et nøglepunkt i alle former for undervisning på tværs af aldersgrupper, fag og uddannelser. Fælles er mødet mellem lærer og elev, hvor der sættes fokus på læring med udgangspunkt i elevens eget arbejde. Men det giver ikke sig selv, hvornår, hvordan og med hvilket fokus man giver den bedste feedback. Og det kræver tid og øvelse at styrke sine feedbackkompetencer. Dette vidensnotat har særligt fokus på, hvor-

Læsevejledning

Vidensnotatet er en del af en samlet Viden Om feedback i danskundervisningen. Formålet med vidensnotatet er at skabe overblik over den seneste forskning og formidle den eksisterende Viden om, hvad der kendetegner god feedback. Som en del af Viden Om-pakken følger også en række konkrete værktøjer, der er tænkt som inspiration og eksempler på, hvordan man kan omsætte anbefalingerne fra vidensnotatet i praksis. Værktøjerne inkluderer et udviklingsredskab samt en række didaktiske redskaber.

I dette afsnit får du et kort overblik over forskningens samlede anbefalinger til, hvordan lærere kan skabe en feedbackpraksis, som sikrer eleverne det største læringsudbytte. Vidensnotatet dykker derefter ned i forskningen og uddyber de enkelte anbefalinger på baggrund af tre overordnede temaer:

1. Feedbackens fokus og indhold
2. Tidspunkt for feedback
3. Betydning af afsender og modtager af feedback

Du vil undervejs i vidensnotatet se bokse med titlen *Ideer til praksis*. Her finder du henvisninger til Viden Om-pakkens didaktiske værktøjer, som kan bruges i praksis.

dan man giver feedback på skriftlighed i danskundervisningen.

Først følger en kort opsummering af de vigtigste anbefalinger fra forskningen. I de efterfølgende kapitler uddybes anbefalingerne.

Skriftlig dansk er mere end retstavning og grammatik

I denne Viden Om-pakke er der særligt fokus på feedback på elevers skriftlighed i danskundervisningen. I danskfaget har feedback en særlig rolle, og læreres og elevers arbejde med elevernes egne tekster har også fået plads i fagets vejledning³¹. I vejledningen lægges der vægt på, at elever udvikler deres skrivekompetencer i faget. Dette indebærer langt mere end de formelle, skriftsproglige kompetencer.

Eleverne skal udvikle kompetencer til at skrive i forskellige genrer og i forskellige kommunikationssituationer, ligesom de skal kunne forholde sig til afsender- og modtagerforhold. De skal med andre ord lære at forstå den kontekst, deres skrivearbejde indgår i. Skrivning er en vej til læring, som er helt central.

At give feedback på skriftlighed i dansk er derfor mere end blot røde streger og rettelser. Faktisk viser forskningen, at den mest virksomme feedback har fokus på, hvordan eleverne arbejder med teksten i dens konkrete kontekst, også kaldet makroniveauet. Her ligger fokus netop på situation, modtager, tekstens formål osv.

Det betyder dog ikke, at feedbacken skal være mere abstrakt eller negativ. Tværtimod er det netop den konkrete feedback, hvor man forholder sig specifikt til teksten, som virker bedst, ligesom at en balance mellem positiv og negativ feedback er vigtig. I afsnittet om den gode feedbacks fokus og indhold vil du kunne læse mere om de tre første forskningsbaserede anbefalinger:

1. Giv feedback på tekstens makroniveau
2. Giv konkret og eksplicit feedback
3. Foretag en afvejning mellem det positive og det negative, især i de små klasser

Godt at vide, når du læser

Dette vidensnotat er blevet til på baggrund af en forskningskortlægning om feedback i skriveundervisningen. Kortlægningen er foretaget ved søgning i en række internationale, danske og skandinaviske databaser med forskningsartikler og -litteratur. Som udgangspunkt har vi brugt et svensk litteraturstudie³⁰, der blev gennemført i 2018. Dette studie har været et vigtigt afsæt for vores udvalg af søgetermer. Vi skylder derfor en stor tak til forfatterne bag studiet.

Forskningskortlægningen afdækkede i alt 25 forskellige, evidensbaserede studier eller metastudier, der beskrev mange forskellige forhold omkring feedback i skriveundervisningen i modersmålsfaget.

Af disse 25 studier omhandlede de 19 grundskoleundervisning, dvs. undervisning af elever i 1.-10. klasse, mens i alt otte studier omhandlede gymnasiet, og et par stykker omhandlede begge dele. En redegørelse for denne forskningskortlægning kan ses i søgerapporten på Viden Om feedback-hjemmesiden > på emu.dk. Listen over de 25 studier kan ses i litteraturlisten i dette vidensnotat.

Hvad er feedback?

Ordet feedback beskriver i en undervisningssituation en respons på elevens arbejde, som typisk går fra læreren til eleven med henblik på at understøtte elevens faglige udvikling. Centralt for feedbackbegrebet er en identifikation af evner og læringspotentialer samt anvisninger til, hvordan eleven kan forbedre et fagligt produkt eller en faglig proces. I skriftlig dansk giver læreren feedback på elevens evne til at producere, reflektere over og forbedre sin egen tekst.

Forskningen beskriver mange forskellige typer feedback. Overordnet skelner man mellem to feedbacktyper: formativ og summativ feedback. Den centrale forskel på begreberne ligger i, hvornår feedbacken gives i elevens skriftlige arbejde, og hvad den fokuserer på. Formativ feedback optræder i skriveprocessen og giver anvisninger til, hvordan eleven kan forbedre sin tekst, mens eleven skriver. Summativ feedback derimod gives på elevens slutprodukt og handler dermed om, hvordan eleven kan forbedre sine skriftlige evner, næste gang eleven skal skrive en lignende tekst. Traditionelt har summativ feedback fyldt meget i grundskolen. Dette vidensnotat sætter fokus på formativ feedback, som ifølge forskningen giver eleven det største læringsudbytte.

Kunsten at give feedback undervejs

Skrivning og skriftlighed munder altid ud i et produkt: en tekst. Men skriveprocessen er mindst lige så vigtig. Derfor lægger vejledning til danskfaget også vægt på processen med anbefalinger til læreren om at arbejde procesorienteret og med fokus på faserne i skrivningen³¹.

Forskningen i feedback på skriftlighed viser også, at den mest virksomme feedback sker undervejs i elevernes skriveproces. Når eleverne får feedback, de kan bruge til at forbedre deres tekst, mens de arbejder på den, lærer de mere og bliver bedre skrivere. Den gode feedback har således mindre fokus på slutproduktet og mere fokus på at hjælpe eleverne med at forbedre deres tekst, mens de skriver.

Det betyder også, at arbejdet med skriftlig dansk kræver, at eleverne skriver mere i undervisningen, hvor de har adgang til lærerens feedback. Feedbacken skal dog ikke ske på vilkårlige tidspunkter, men skal være struktureret i et kontinuerligt og rutinemæssigt forløb, hvor både lærer og elev kender processen. Den fjerde og femte forskningsbaserede anbefaling, som du vil kunne læse om i dette vidensnotat, lyder derfor:

4. Giv feedback undervejs i elevens skriveproces
5. Giv feedback kontinuerligt og rutinemæssigt

Elevers og lærerens kompetencer har betydning

I praksis er feedback mere end blot lærerens feedback til sine elever. Forskningen peger på, at det kan betale sig at arbejde med andre former, fx

elev-til-elev-feedback. Det afgørende er, at man tager højde for elevernes alder, som har betydning for, hvad der virker. I de mindre klasser kræver elev-til-elev-feedback god stilladsering med klare anvisninger om, hvad feedbacken skal handle om, og hvordan den skal formidles.

Ældre elever har andre præferencer. Her er udbyttet af feedbacken typisk størst, når de inddrages aktivt i feedbackprocessen. De forskningsbaserede anbefalinger om feedbackformer og alder lyder:

6. Inddrag de ældste elever i feedbackprocessen
7. Hvis eleverne skal give hinanden feedback, så stilladsér dem grundigt før start

Sidst men ikke mindst peger forskningen på, at lærerens feedbackkompetencer er afgørende for udbyttet af den feedback, der gives. Det er derfor vigtigt, at man som lærer og lærerteam arbejder med feedback. Der er mange anbefalinger at holde styr på. Det er derfor oplagt aktivt at bruge sine kolleger til at holde fokus på den gode feedback og i fællesskab udvikle feedbackkompetencerne. Det leder til den sidste anbefaling, som du kan læse om sammen med de andre nedenfor:

8. Brug dine kolleger til at forbedre dine feedbackkompetencer

På de kommende sider vil anbefalingerne blive udfoldet med uddybende beskrivelser af forskningen og praktiske eksempler.

Fremstilling og feedback i Fælles mål

Fremstilling er et af de fire kompetenceområder i Fælles mål for dansk. Her er et af de vigtige færdighedsmål respons. Eleverne skal både lære at modtage og give respons. De skal også blandt andet lære, hvordan man kan bruge skabeloner, fx en berettermodel, som grundlag for at give og modtage respons.

Ideer til praksis

Find inspiration til at give feedback på makroniveau ved at benytte Viden Om-pakkens praksismateriale *Ideer til praksis*. Se opmærksomhedspunkter til lærerens feedback-mindset, side 11.

Feedbackens fokus og indhold

Feedback giver det største udbytte, når den er konkret og har fokus på tekstens makroniveau. Det betyder, at eleverne får mere ud af feedbacken, når den handler om tekstens formål, kommunikationssituation, modtagerforhold og struktur. Samtidig er det vigtigt, at læreren balancerer konstruktiv feedback med ros til eleverne, særligt i de mindre klasser.

Når læreren skal give feedback til eleverne, skal feedbacken handle om noget. Her har vi en del Viden om, hvad det er vigtigt at fokusere på.

Inden for forskningen taler man om forskellige niveauer i teksten. På øverste niveau har vi tekstens overordnede kommunikationssituation, der indeholder skrivesituationen, tekstens formål, modtagerforhold og indholdet af teksten.

På niveauerne derunder har vi nogle mere formelle, skriftsproglige lag såsom tekststruktur, sætningsstruktur, ordvalg og de mere grammatiske forhold som fx retskrivning og tegnsætning.

Fælles for alle disse forskellige betegnelser er, at man som underviser skelner mellem elementer i teksten, der handler om det mere formelle og skriftsproglige såsom stavning, ordforråd, grammatik og tegnsætning, der alle befinder sig på

mikroniveau, og forhold på makroniveau, der handler om tekstens struktur og genre samt elementer som tekstens kommunikationssituation, afsender- og modtagerforhold og andre mere kontekstuelle forhold omkring teksten.

Man kan også tale om, at der tages udgangspunkt i et bredt, kommunikativt sprogsyn eller et mere snævert, lingvistisk sprogsyn.

Hvad er tekstens mikro- og makroniveau?

Inden for forskning og arbejdet med skriftsproget taler man ofte om forskellige niveauer af en tekst.^{3, 17, 27} Nogle kalder det globalt og lokalt niveau, andre taler om højere og lavere trin og atter andre om makro- og mikroniveau. I denne tekst bruger vi makro- og mikroniveau.

Makroniveau dækker tekstens kommunikative niveau. Det er tekstgenren og tekstens kommunikative formål som fx forhold omkring tekstens modtager og afsender og tekstens brugssituation.

Tekstens indhold og struktur hører også til her. I dette notat medtager vi også afsnit og sammenbinding på makroniveau. Kort sagt alt over sætningsniveau.

Mikroniveauet dækker forhold som syntaks, tegnsætning og stavning. Kort sagt sætningsniveau og derunder.

Med denne inddeling kommer sætningskoblinger og afsnitsinddeling til at balancere på overgangen. Det beskrives i nogle fremstillinger som et mesoniveau, men her har vi altså valgt at tillægge det makroniveauet.

Giv feedback på tekstens makroniveau

Når der skal gives feedback på elevens tekster, viser en stor del af forskningen, at det bedst betaler sig, at feedbacken gives i forhold til tekstens makroniveau.^{3, 4, 9, 16, 17, 19, 23, 24}

Dette fremgår ikke alene i undersøgelser af elevens skriveudvikling; det er også noget, eleverne selv vurderer. Fx vurderer elever i norske 10. klasser, at de kommentarer fra læreren, der relaterer sig til stave- og grammatikfejl, er mindre nyttige for dem end kommentarer, der relaterer sig til tekstens faktiske indhold og tekstens modtager.³

Hvis man ser på, hvad lærerne selv fokuserer på, viser både et dansk og et norsk studie,^{4, 16} at især lærere, der underviser i modersmålet, kommer til at fokusere på de formelle forhold på mikroniveau, når de diskuterer og giver feedback, også selvom de faktisk ønsker at give feedback på tekstens makroniveau, som er det, der giver eleverne mest nyttig feedback.

Forskningen peger ikke på om feedback er bedst, når den gives skriftligt eller mundtligt. Det er i langt højere grad indholdet af feedbacken, der tæller.

Omvendt er det godt, hvis man som lærer indtænker makroniveauet på den måde, at man husker at metakommunikere med eleven om tekstens skrivesituation. Hvem er teksten henvendt til? Hvilken tekstgenre er der tale om? Hvilken skrivesituation? Her kan det også være en fordel at italesætte skolens særlige skrivesituation, som vi også kalder hypersituationen (læs mere om dette i boksen om skrivesituationer på næste side).

Giv konkret og eksplicit feedback

Når lærere giver feedback, viser flere studier også, at det er vigtigt at give en præcis og konkret feedback.^{3, 9, 16, 19} For at eleverne kan få udbytte af feedbacken, skal læreren sikre sig, at den er forståelig

og relevant for eleverne. Elever oplever sommetider, at de får en feedback, der ikke er relevant, fx fordi der er tale om kommentarer om noget, som eleverne i forvejen godt ved, eller som de allerede har lært.

At feedbacken skal være konkret, betyder blandt andet, at den gerne må være handlingsanvisende. Det skal være synligt for eleverne, hvad de skal gøre for at forbedre deres tekster. Den type feedback gavner elevernes videre arbejde med deres tekster.

Ideer til praksis

Giv konkret og handlingsanvisende feedback ved at udvælge fokusområder i Viden Om-pakkens FUSKO-model, se side 12 i praksismaterialet *Ideer til praksis*.

Eksempel på feedback på makroniveau

En gruppe elever står over for at skulle skrive en avisartikel til den lokale ugeavis. Hvis læreren ønsker at give dem feedback på makroniveau, kan læreren snakke med dem om modtageren og de forventninger, som en avislæser typisk vil have til en artikel. Det kan fx være ved at stille spørgsmål såsom:

- Får læseren svar på de mest centrale spørgsmål?
- Vækker rubrikken læserens interesse?
- Er artiklen formidlet i et sprog, som giver indtryk af, at historien er vigtig?

Pointen med disse spørgsmål er at komme med konkrete anvisninger til, hvordan eleven i rollen som avisskribent kan forbedre sin tekst.

Det er også positivt for eleverne at få feedback, der er ret detaljeret, så de har noget at tage fat på, og så de bedre forstår, hvad der forventes af dem³. Det betyder, at de måske efterhånden lidt gammeldags kommentarer som ”brug et mere klart sprog” bør erstattes af en mere konkret anvisning af, hvordan eleverne kan skrive netop den konkrete sætning mere tydeligt og forståeligt. Flueben og røde streger bryder eleverne sig ikke om, og de opfatter det som decideret demotiverende.¹⁷

At feedbacken skal være relevant, betyder blandt andet, at den bør være knyttet til tekstens formål. Det skal være klart for eleven, hvilke forventninger der var til tekstarbejdet, og hvilke kriterier eleven skulle opfylde. Feedbacken er mest udbytterig, når den knytter sig til dette.

Det er bedst, hvis man som lærer kan opstille nogle klare og velkendte kriterier for feedback, som eleven kan forholde sig til²¹. Feedback på baggrund af tydelige mål for skriveaktiviteten er altså mest effektiv og giver bedre tekster.

Foretag en afvejning mellem det positive og det negative

Elever vil gerne have feedback. Et studie fra New Zealand viser, at 87 procent af eleverne i 3.-5. klasse kan lide at modtage feedback, mens blot 12 procent ikke bryder sig om det.¹⁴ Disse tal afspejler blandt andet, at eleverne gerne vil have ros for deres tekstarbejde, og at de opfatter ros som god feedback. Feedback giver mulighed for anerken-

Ideer til praksis

Find inspiration til, hvordan man som lærer kan skærpe elevernes blik for skrive-situationen i Viden Om-pakkens model over feedback i et typisk skriveforløb, som bl.a. handler om rammesætning og minilektioner. Se praksismaterialet *Ideer til praksis*, side 5.

delse og kan øge elevernes faglige selvtillid og motivation til at arbejde videre med deres skriftlige evner.

Eleverne vil også gerne have kritik og opfatter det som en mulighed for at opdage deres udviklingspunkter og forbedre deres skrivning, men de ønsker det meget gerne afvejet med rosende ord. Eleverne i undersøgelsen, som giver udtryk for, at de ikke kan lide at modtage feedback, begrundede det med, at de ikke interesserer sig for det, eller at det medfører negative følelser.¹⁴

Omvendt skal man som lærer ikke skrive i alt for utydelige og høflige vendinger, fordi det kan føre til misforståelser. Igen er det vigtigt, at feedbacken er konkret og præcis. Det gælder i særdeleshed for elever med et andet modersmål end dansk.³ Men fokuserer læreren alene på fejl og mangler, kan det skabe utryghed og manglende selvtillid. Den mest virksomme feedback fokuserer på, hvad der kan forbedres. Fejlfindingskultur fører ikke til dyb læring.^{9,23}

Generelt værdsætter elever positiv og rosende feedback, og de ønsker en balance mellem positiv og negativ feedback, fordi det har betydning for elevernes motivation og selvtillid.

BUEIE, A. A., 2016 – oversat til dansk

Hvad er en skrivesituation?

Vi taler i dette vidensnotat flere steder om ”situationer”, fx skrivesituationer eller kommunikationssituationer. Skrivesituationen består af de umiddelbare omgivelser for skrivningen. Det handler om afsender og modtager, indhold og budskab, formålet med at skrive, samt tidspunktet og mediet, man skriver i. Det er typisk de forhold, der hører til på teksten makroniveau.

Eleverne i skolens skriveundervisning kan opleve forskellige skrivesituationer, som kan være relevante for feedback.

- **Forestillede skrivesituationer.** Ofte ser vi, at eleverne sættes i scenariebaserede skrivesituationer, hvor de skal forestille sig en bestemt skrivesituation, som de forventes at træde ind i som skrivere. Det kan fx være, at eleverne skal forestille sig at være journalister, der skriver til læserne af en avis.
- **Hypersituationen.** I skolesammenhæng vil der ofte være både en reel og en forestillet skrivesituation samtidigt. Eleverne skriver reelt til en lærer, som er modtager af teksten, men skriveopgaven kræver, at eleverne forestiller sig, at de skriver til avislæsere. I denne sammenhæng kalder man skrivesituationen med læreren for hypersituationen.
- **Autentiske skrivesituationer.** Eleverne skriver også faktiske tekster, der skal bruges i situationer uden for skolen. Det kan være læserbreve, henvendelser til myndigheder eller et brev til en anden elev. Dette omtales ofte som autentiske situationer, fordi tekstens formål og kontekst ikke er forestillet.

Skrivesituationen er vigtig for feedback, fordi den sætter de normer og krav, der er til teksten. Feedback på makroniveau tager udgangspunkt i skrivesituationen.

Det er godt at få feedback på noget, man gør godt, og så ved jeg også, at jeg skal gøre noget lignende næste gang.

BUEIE, A. A., 2016 – oversat til dansk

I det hele taget er det vigtigt, at eleverne ikke kommer til at føle negative forventninger til feedbacken. Eleverne spidser ører, hvis de oplever feedbacken som konkret, relevant og afbalanceret. Oplever de den som negativ, vil de i ringere grad tage den til sig. Også derfor bør feedback bestå af både positive og mere kritiske elementer

Feedback kommer ofte som respons på elevernes arbejde. Men den kan også udøves i form af spørgsmål til eleverne og deres valg i teksten. I denne form for feedback gælder det samme for feedbackens indhold som ellers. Eleverne vurderer således de spørgsmål, der retter sig mod tekstens makroniveau, som mere brugbare end spørgsmål til tekstens mikroniveau.³ Spørgsmål, der handler om, hvad eleven kan forbedre, fungerer bedst.

Positiv feedback er vigtigt især i de små klasser

Ser man på feedback i form af rettelser til færdige produkter versus konkret og handlingsanvisende feedback undervejs, er det sidstnævnte, der giver det bedste resultat. En forudsætning for at give feedback undervejs er, at eleverne får lov til at skrive mere og oftere i undervisningen. Af den grund er det afgørende, at eleverne løbende har lyst til og er motiverede for at skrive og få feedback på deres skrivning. Derfor er det et væsentligt element i læreres feedback, at den bidrager til at styrke elevernes selvtillid og motivation for at skrive.^{10, 17, 20, 21}

Nogle elever har positive erfaringer med at få feedback, og det fører til positive holdninger til det at skrive og til en åbenhed for at modtage feedback. Andre elever derimod har negative erfaringer med at få feedback, hvilket fører til negative følelser. Enkelte udtrykker, at de forsøger at undgå at modtage eller læse feedback. For elever, som udvikler disse følelser og holdninger, vil feedback i lille grad føre til læring.

BUEIE, A. A., 2016 – oversat til dansk

Ideer til praksis

Find inspiration til at balancere positiv og negativ feedback ved at benytte opmærksomhedspunkter fra Viden Om-pakkens værktøj til lærerens feedback-mindset. Se praksismaterialet *Ideer til praksis*, side 11.

Tidspunkt for feedback

Den mest virksomme feedback kommer undervejs i elevernes skrivearbejde. Det giver eleverne mulighed for at bruge feedbacken konkret til at forbedre deres tekst, hvilket skaber mere læring end feedback, der handler om en allerede afsluttet opgave.

Det er ikke ligegyldigt for effekten af feedback, hvornår og hvor ofte den gives. Forskningen peger tværtimod på, at man opnår et større læringsudbytte, hvis man giver feedback undervejs, end hvis man giver den på en afsluttet opgave.

Giv feedback undervejs i elevens skriveproces

Ser man på tværs af en lang række studier af mange forskellige feedbacktyper, viser det sig, at formativ feedback er den feedbackform, der har bedst effekt.⁸ Det gælder helt generelt, men studierne

viser også, at det gælder netop for styrkelsen af elevernes skrivekompetencer.

Dette hænger tæt sammen med, at feedbacken er mest effektiv, når den har fokus på elevens skriveproces, -strategier og -kompetencer. Det er nemlig alle forhold, som man bedst kan tale med

Formativ feedback direkte i klasselokalet på elevernes skriftlige produkter, udviklingen i deres skrivekompetencer og -strategier resulterede som forventet i et positivt udbytte for elevernes skrivning.

GRAHAM, S., HERBERT, M., & HARRIS, K., 2015 – oversat til dansk

eleverne om, mens de skriver. Har man alene fokus på slutresultatet fremfor at møde eleven undervejs, kan det være svært at dykke ned i elevens proces og skrivestrategi, da disse ganske enkelt er afsluttede, når produktet er færdigt.

Giv feedback kontinuerligt og rutinemæssigt

Det er vigtigt for elevernes evne til at optage feedbacken, at læreren skaber et tillidsfuldt rum for feedback. Det tillidsfulde rum er kendetegnet ved, at eleverne og læreren kender hinanden godt og har tillid til hinandens evner og måde at formidle feedbacken på, herunder at eleverne stoler på, at læreren vil dem det godt. For at skabe dette rum skal feedbacken være en kontinuerlig proces og daglig rutine.²¹ Det er altså godt at få

indarbejdet gode, faste og kontinuerlige feedbackrutiner for at sikre deres modtagelse og dermed skabe de bedste betingelser for at udvikle elevernes skrivekompetencer. Det kan ske ved, at læreren giver feedback med et fast interval, fx hver 14. dag eller på et bestemt punkt i skriveprocessen, som eleverne er bekendt med.

Ideer til praksis

Find inspiration til, hvordan man kan organisere feedback undervejs i elevens skriveproces ved at anvende Viden Om-pakkens model for feedback i et typisk skriveforløb, som bl.a. handler om undervejsfeedback. Se praksismaterialet *Ideer til praksis*, side 5.

Betydning af afsender og modtager af feedback

God feedback afhænger af, hvem der giver og modtager feedbacken. Lærerens feedbackkompetencer er afgørende, ligesom elevernes alder kan have betydning for, hvordan feedbacken skal organiseres og forberedes.

Feedback behøver ikke alene at være respons, som går fra lærer til elev. Begge parter kan have indflydelse på, hvordan feedbacken formidles, opfattes og oversættes til læring, og det er derfor oplagt også at give eleven et større ansvar i feedbackprocessen.

Inddrag de ældste elever i feedbackprocessen

Flere studier peger på, at elever generelt gerne vil have indflydelse på den måde, læreren giver feedback på. Det gælder især på udskolingsniveau, hvor studier peger på, at elever gerne vil inddrages i, hvad de får feedback på, og at det giver bedre effekt, hvis de ældre elever får indflydelse på processen.^{4, 7, 9, 21} Eleverne på indskolingsniveau og mellemtrin

derimod oplever enten ikke nogen indflydelse i feedbacksituationer eller ønsker den ikke på samme måde.^{9, 17}

Det betyder, at især elever i udskolingen med fordel kan inddrages i skrivesituationen med henblik på at opstille mål for skrivearbejdet og dermed kriterier for, hvad der skal gives feedback på. På den måde kan man sikre elevernes engagement og samtidig understøtte så stort et udbytte af feedbacken som muligt. De

Det kan være svært at finde den rette balance mellem positiv og negativ feedback, men positiv feedback er nødvendig for at styrke elevernes selvtillid i skrivesituationen og deres motivation for at blive ved med at skrive.

MARRS, S., ZUMBRUNN, S., MCBRIDE, C., & STRINGER, J. K., 2016
– oversat til dansk

ældste elever kan godt selv opstille mål for deres skriveudvikling og selv vælge, hvad der er vigtigt for dem at få feedback på.

Indflydelse på selve skrive- og feedback-situationen kræver noget af eleverne, hvilket nok yderligere er en årsag til, at det primært er elever i udskoling, der ønsker mere indflydelse. Et studie fremhæver således, at elever skal være dygtige for at kunne agere som skrivere med egne ønsker og behov, og at svage elever har brug for stærkere lærerstøtte og stilladsering i form af opstillede mål og feedbackstøtte.²³ Der vil dermed ofte være behov for en grad af differentiering, når læreren involverer eleverne i feedbacksituationen.

Elevers mulighed for at agere og deltage i feedback giver sig også udslag i, at der er en direkte sammenhæng mellem, hvordan elever opfatter feedback og de rettelser og omskrivninger, eleven efterfølgende foretager i teksten. Et studie peger her på, at jo større engagement i selve feedbacksituationen jo flere og bedre omskrivninger laver eleven.²⁵

Hvis eleverne skal give hinanden feedback, så stilladsér dem grundigt før start

Feedback gives ofte af læreren i skolen. Sommetider kan det også være andre voksne omkring barnet, fx forældre og skolepædagoger. Men der er jo også den mulighed, at man som lærer organiserer elevernes respons til hinanden i form af elev-til-elev-feedback.

Nogle studier viser, at der faktisk ikke er den store forskel på elevernes forbedringer, uanset om de får lærer-feedback eller elev-feedback.⁷ Andre studier viser dog, at lærer-feedback har størst effekt.^{8,20}

Der kan være mange gode grunde til alligevel at benytte elev-feedback, fx at det er tidsbesparende for læreren, og at der ligger et læringspotentiale for eleven, som giver feedback. Hvis man vil bruge elev-feedback, er det vigtigt, at læreren understøtter det. Læreren skal altså opstille meget klare og synlige retningslinjer for at give feedback, og for hvad der skal gives feedback på — gerne med konkrete eksempler på, både det, der skal gives feedback på og den måde, man kan formulere sin feedback på. Det kan være plakater, der hænges op i klasselokalet, med gode råd og eksempler på konstruktive måder at formidle sin feedback på, fx først positiv feedback, dernæst forbedringspunkter og til sidst konkrete ideer til, hvordan teksten bliver bedre. Læreren kan også opstille nogle fokusområder, som elevernes feedback skal handle om, fx virkemidler og elementer i en bestemt genre eller en særlig målgruppe, som teksten henviser sig til. Hvis man gør dette, kan elev-feedback fungere helt ned til 1. klasse.^{7,20}

Ideer til praksis

Find inspiration til, hvordan man som lærer kan stilladsere elev-til-elev-feedback ved at se læse mere i Viden Om-pakkens model for feedback i et typisk skriveforløb, som bl.a. handler om undervejsfeedback. Se praksismaterialet *Ideer til feedback*, side 5.

Elev-feedback kræver også, at læreren skaber konstruktive rammer, og at der i klassen er et godt samtaleklima, så eleverne føler sig trygge ved at lade hinanden give og modtage feedback. Som udgangspunkt er elever nemlig ikke nødvendigvis glade for elev-feedback. De nærer ikke fuld tillid til hinandens feedback, fx er de bekymrede for, at feedbacken bliver afhængig af det forhold, de har til hinanden.¹⁷

Brug dine kolleger til at udvikle jeres feedbackkompetencer

Lærerne kan også blive bedre til at give feedback. Det er en kompetence, man kan blive ved med at udvikle ved at udveksle feedbackerfaringer med sine fag- eller årgangsteams på skolen. Ved at diskutere elevopgaver med hinanden kan man dels få øje på noget, man måske ellers ikke havde set, dels også blive bevidst om sine egne feedbackstrategier.

Et eksempel kunne være, om man selv giver feedback på globalt eller lokalt tekstniveau eller begge dele. Effekten af lærerfeedback er faktisk afhængig af lærerens kompetence til at give feedback, idet dette er direkte associeret med elevernes fremgang i deres skriftlige arbejder, så det er ikke uden betydning kontinuerligt at arbejde på sin egen Viden om feedback. Vi ved, at hvis man er dygtig til at give feedback, så vil man oftere give den gode feedback på højere niveauer af tekstarbejdet, men også give en mere konkret og præcis feedback.¹⁶

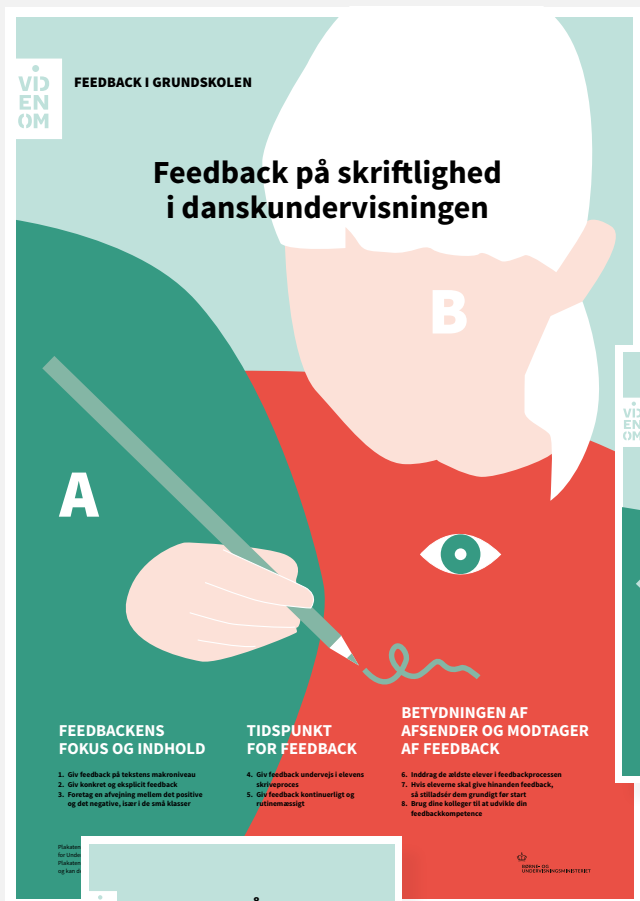
Ideer til praksis

Viden Om-pakken indeholder et udviklingsredskab, som giver inspiration til, hvordan ledelsen kan spille ind og være med til at sikre, at den nye feedbackpraksis forankres på skolen. Find udviklingsredskabet på emu.dk.

Du står med en del af en samlet videnspakke

Dette materiale indgår i en videnspakke, der indeholder en række forskellige produkter, som alle er lavet til at styrke det vidensbaserede arbejde med feedback på skriftlighed i danskundervisningen.

Ideer til praksis
Indeholder ideer og didaktiske redskaber, der kan bidrage til at omsætte vidensnotatets pointer til praksis.

Vidensnotat
Baserer sig på en systematisk vidensopsamling om feedback på skriftlighed i danskundervisningen.

Plakat
Visualiserer vidensnotatets vigtigste pointer og kan hænges op, fx på lærerværelset.

Udviklingsredskab
Udspringer af pointer fra vidensnotatet og lægger op til, at I igangsætter en systematisk refleksions- og udviklingsproces i jeres team.

Viden Om feedback Vidensnotat

© 2019 Børne- og Undervisningsministeriet, Deloitte og Professionshøjskolen Absalon
Citater med kildeangivelse er tilladt

Design: AFTER NOON
Illustrationer: AFTER NOON
Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på www.emu.dk

Til videre læsning

Nedenfor ses listen over den litteratur, der ligger til grund for dette vidensnotat.

1. **Alston, C., & Brown, M. T. (2015)** *Differences in Intellectual Challenge of Writing Tasks among Higher and Lower Value-Added English Language Arts Teachers*
2. **Boling, E. C., & Beatty, J. (2010)** *Cognitive Apprenticeship in Computer-Mediated Feedback: Creating a Classroom Environment to Increase Feedback and Learning*
3. **Bueie, A. A. (2016)** *Nyttige og mindre nyttige lærerkommentarer – slik elevene ser det*
4. **Christensen, V. (2015)** *Nettekster fanger og fænger*
5. **deBenedict, D.C. (2017)** *What? Write Worse: Assessing Student Writing from Both Ends of the Continuum*
6. **Dinnen, J. L. D., & Collopy, R. M. B. (2009)** *An Analysis of Feedback Given to Strong and Weak Student Writers*
7. **Gielen, S., Tops, L., Docky, F., Onghena, P & Smeets, S. (2010)** *A comparative study of peer and teacher feedback and of various peer feedback forms in a secondary school writing curriculum*
8. **Graham, S., Herbert, M., & Harris, K. (2015)** *Formative Assessment and Writing: A meta analysis*
9. **Hawe, E., Dixon, H., & Watson, E. (2008)** *Oral feedback in the context of written language*
10. **Herzberg, H. & Dyste, O. (2009)** *Den nyttige tekstresponsen - hva sier nyere forskning?*
11. **Hobel, P. & Piekut, A. (2016)** *Skrivedidaktiske utfordringer og perspektiver*
12. **Igland, M.-A - 2008** *Mens teksten blir til: ein kasusstudie av lærarkommentarar til utkast*
13. **Kronholm-Cederberg, A. - 2009** *Skolans responskultur som skriftpraktik: gymnasieters berättelser om lärarens skriftliga respons på uppsatsen*
14. **Marrs, S., Zumbrunn, S., McBride, C., & Stringer, J. K. (2016)** *Exploring Elementary Student Perceptions of Writing Feedback*
15. **Martin, L., & Mottet, T. P. (2011)** *The Effect of Instructor Nonverbal Immediacy Behaviors and Feedback Sensitivity on Hispanic Students' Affective Learning Outcomes in Ninth-Grade Writing Conferences*
16. **Martre, S. & Solheim, R. (2015)** *Writing education and assessment in Norway: Towards shared understanding, shared language and shared responsibility*
17. **Murtagh, L. (2014)** *The motivational paradox of feedback: teacher and student perceptions*
18. **Parmenius Swärd, S. (2008)** *som handling och möte: Gymnasieelever om skrivuppgifter, tidsvillkor och bedömning i svenskämnet*
19. **Parr, J. M., & Timperley, H. S. (2010)** *Feedback to writing, assessment for teaching and learning and student progress*
20. **Peterson, S.S. & McClay, J. (2010)** *Assessing and providing feedback for student writing in Canadian classrooms*
21. **Peterson, S.S. & Portier, C. (2014)** *Grade one peer and teacher feedback on student writing*
22. **Smedegaard, A. (2016)** *Genrer som rammer: et genreanalytisk studie af institutionelle skrive- og eksamenspraksisser i det almene gymnasiums danskfag med afsæt i en diskussion af pragmatisk genre teori*
23. **Timperley, H. S., & Parr, J. M. (2009)** *What Is This Lesson about? Instructional Processes and Student Understandings in Writing Classrooms*
24. **Wilson, J. & Czik, A. (2018)** *Automated essay evaluation software in English Language Arts classrooms: Effects on teacher feedback, student motivation, and writing quality: Corrigendum*
25. **Zumbrunn, S., Marrs, S., & Mewborn, C. (2016)** *Toward a better understanding of student perceptions of writing feedback: a mixed methods study*

ANDRE ANVENDTE TEKSTER

26. **Bærenholdt, J., & Christensen, V. (2017)** *Det ved vi om feedback.*
27. **Dysthe, O., Hertzberg, F., & Hoel, T. L. (2001)** *Skrive for at lære: Faglig skrivning i de videregående uddannelser*
28. **Hattie, J. (2013)** *Synlig læring - for lærere.*
29. **Madsen, J. & Nielsen, L.O. (2018)** *Situeret fremstilling*
30. **Skolforskningsinstituttet. (2018)** *Feedback i skrivundervisningen. Systematisk oversikt*
31. **Undervisningsministeriet (2018)** *Vejledning for faget dansk*
32. **Undervisningsministeriet (2018)** *Læseplan for faget dansk*

Find hele materialet på:
www.emu.dk

VID
EN
OM

